

VALTIONEUVOSTON ASETUS TOIMEENTULOTUEN TARPEELLISEN SUURUISTEN ASUMISMENOJEN MÄÄRÄSTÄ ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 2 §:N JA LIITTEEN MUUTTAMISESTA**Pääasiallinen sisältö**

Toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n 2 momentin nojalla annettua valtioneuvoston asetusta toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä ehdotetaan muutettavaksi. Kansaneläkelaitos tekisi sosiaali- ja terveysministeriölle esityksen asetuksen liitteessä säädettyjen asumismenojen rajojen tarkistamiseksi vuosittain toukokuun loppuun mennessä ja tarvittaessa muulloinkin. Esityksen liitteessä ehdotetaan säädettäväksi perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaiset rajat vuodelle 2025.

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.12.2024.

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuus

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 a §:ssä säädetään asumismenoista, jotka otetaan huomioon perustoimeentulotukea määritettäessä muina perusmenoina. Pykälän 2 momentin mukaan hakijan 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettujen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Asumismenot vahvistetaan asunnon sijaintipaikkakunnan ja perheeseen perusteella. Asumismenot perustuvat toimeentulotuen saajien ja yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaisen yleisen asumistuen saajien keskimääräisiin asumismenoihin. Asumismenoja tarkistetaan vähintään vuosittain valtioneuvoston asetuksella toimeentulotuen saajien ja yleisen asumistuen saajien keskimääräisten asumismenojen muutosta vastaavasti.

Voimassa oleva toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä annettu valtioneuvoston asetus (144/2024) on tullut voimaan 1.4.2024. Sen liitteessä on säädetty perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaiset rajat ajalle 1.4. – 31.12.2024.

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Kansaneläkelaitos vastaa perustoimeentulotuen toimeenpanosta.

Asetusluonnos on ollut kirjallisella lausuntokierroksella, jota kuvataan tarkemmin kohdassa 5 Lausuntopalaute.

Hankkeen asiakirjat ovat nähtävillä julkisessa palvelussa osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella [STM068:00/2024](https://www.stm.fi/hankkeet/STM068:00/2024).

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Voimassa olevassa asetuksen 2 §:ssä säädetään, että Kansaneläkelaitos tekee sosiaali- ja terveysministeriölle esityksen liitteen mukaisten asumismenojen rajojen tarkistamiseksi vuosittain lokakuun loppuun mennessä ja tarvittaessa muulloinkin. Asetuksen antamisen jälkeen on tullut esiin, että lokakuu on perustoimeentulotuen toimeenpanon kannalta ajankohta, jolloin asetukseen tulevat muutokset olisivat tarpeen jo olla perustoimeentulotuen toimeenpanijan eli Kansaneläkelaitoksen tiedossa sujuvan toimeenpanon varmistamiseksi. Näin ollen lokakuussa muutosten tulisi olla jo valtioneuvoston käsittelyssä, mitä ennen asetusehdotuksen valmisteluun, esimerkiksi kuulemiskierros huomioiden, tulee varata riittävä aika. Tämän vuoksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksen tulisi tehdä esitys sosiaali- ja terveysministeriölle jo toukokuun loppuun mennessä.

Asetuksen liitteessä säädettyjä perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen tietyt kuntakohtaisia rajoja ehdotetaan nostettavaksi vuodelle 2025 johtuen toimeentulotuen saajien keskimääräisten asumismenojen noususta. Korotuksia ehdotetaan tehtäväksi sellaisten kuntakohtaisten rajojen osalta, joiden kohdalla toimeentulotuen saajien keskimääräinen vuoden 2023 vuokra ylittää voimassa olevan kuntakohtaisen rajan vähintään 20 eurolla, ja kunnassa on ollut tilastollisesti riittäväksi arvioitu määrä toimeentulotuen saajakotitalouksia kyseisen kotitaloustyyppin osalta. Tällöin voimassa olevaa euromäärää korotettaisiin kolmella prosentilla. Tilastollisesti riittävänä määränä toimeentulotuen saajakotitalouksia on valmistelussa käytetty yhden hengen kotitalouksien osalta 100 toimeentulotuen saajakotitaloutta ja kahden – neljän hengen kotitalouksien osalta 50 toimeentulotuen saajakotitaloutta. Saajamäärien jäädessä pieneksi, keskiarvo vaihtelee enemmän satunnaisuutosten johdosta, mikä ei vastaa tavoitetta kuvata suhteellisen vakaata kohtuuhintaisen asumisen tasoa kussakin kunnassa.

Ehdotettavat korotukset kohdistuisivat yhden hengen ruokakunnan kuntakohtaisten rajojen osalta seuraaviin kuntiin: Ii, Kaarina, Kempele, Kokemäki, Kontiolahti, Naantali ja Orivesi; kahden hengen ruokakuntien osalta seuraaviin kuntiin: Hamina, Hollola, Hyvinkää, Imatra, Kaarina, Kangasala, Kemi, Kokkola, Lempäälä, Lohja, Mäntsälä, Nokia, Nurmijärvi, Pieksämäki, Porvoo, Raahe, Sastamala, Tuusula, Valkeakoski, Vihti, Ylivieska ja Äänekoski; kolmen hengen ruokakuntien osalta seuraaviin kuntiin: Hyvinkää, Joensuu, Kaarina, Lempäälä, Lohja, Mikkeli, Nurmijärvi, Porvoo ja Rauma; sekä neljän hengen ruokakuntien osalta seuraavin kuntiin: Hämeenlinna, Joensuu, Kerava, Mikkeli ja Porvoo. Lisähenkilöiden kuntakohtaisiin rajoihin ei ehdoteta muutoksia.

Edellä mainittujen kuntien, joiden osalta ehdotetaan kuntakohtaisen rajan nostoa, osalta myös yleisen asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot ovat nousseet. On kuitenkin myös kuntia, joiden osalta yleisen asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot ovat nousseet enemmän kuin edellä mainituissa kunnissa johtuen siitä, että yleisen asumistuen saajien keskimääräisten asumismenojen nousun suuruus eri kunnissa ei ole yhteneväinen toimeentulotuen saajien keskimääräisten asumismenojen nousun kanssa vaan näissä luvuissa on suuriakin eroja. Asetuksessa säädettävien kuntakohtaisten rajojen muutostarpeiden arvioinnissa on painotettu toimeentulotuen saajien keskimääräisistä asumismenoista saatuja tietoja.

4 Pääasialliset vaikutukset

Ehdotetut kuntakohtaisten rajamäärien korotukset lisäisivät perustoimeentulotuen menoja arviolta 190 000 euroa vuodessa. Perustoimeentulotuen menot ovat kokonaisuudessaan olleet noin 718 miljoonaa euroa vuonna 2023.

Perustoimeentulotuen rahoittavat valtio ja kunnat puoliksi. Käytännössä kuntien rahoitusosuus perustoimeentulotuen rahoituksessa toteutetaan jälkikäteen valtionosuusvähennyksinä.

5 Lausuntopalaute

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi toimeentulotuen tarpeellisen suurusten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n ja liitteen muuttamisesta oli kirjallisella lausuntokierroksella Lausuntopalvelu.fi -palvelussa 8.7. – 25.8.2024.

Lausuntoaikana saatiin 25 lausuntoa. Lausunnon antoivat Amnesty International Suomen osasto, Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Jyväskylän kaupunki, Kainuun hyvinvointialue, Kansaneläkelaitos, KAS asunnot Oy, Keski-Suomen hyvinvointialue, Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry, Kymenlaakson hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Pelastakaa Lapset ry, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Satakunnan hyvinvointialue, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry, Takuusäätiö sr, Tampereen kaupunki, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL ja viisi yksityishenkilöä.

Lausunnossa kannatettiin sitä, että Kansaneläkelaitos tekisi esityksen asumismenojen rajojen tarkistamiseksi vuosittain jo toukokuun loppuun mennessä. Lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että valmistelulle ja esimerkiksi lausuntokierrokselle jäisi riittävästi aikaa.

Jotkut lausunnonantajat näkivät nykyisen hyväksyttävien asumismenojen arviointi- ja hyväksymisprosessin liian hitaana. Joissakin lausunnoissa kritisoitiin sitä, ettei asettamisprosessi perustu todelliseen alueen vuokratasoon. Asettamisprosessilta toivottiin suurempaa avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, ja ehdotettaville asumismenojen rajoille tarkempia perusteluja. Joissakin lausunnossa kritisoitiin toimeentulotuesta annetun lain 1.4.2024 voimaantulleen 7 a §:n muutoksia ja todettiin muun muassa, että muutosten myötä Kansaneläkelaitokselle on jäänyt liian vähän harkintavaltaa.

Ehdotettujen asumismenojen rajojen osalta useammassa lausunnossa nähtiin hyvänä, että joidenkin kuntien rajoja nostettaisiin. Ehdotettuja hyväksyttävien asumismenojen rajoja pidettiin lausunnoissa kuitenkin liian matalina. Useissa lausunnoissa mainittiin nimeltä kuntia, erityisesti hyvinvointialueiden suurimpia kuntia, joiden osalta rajan alle jääviä vuokra-asuntoja on tosiasiallisesti vaikea löytää. Lausuntojen mukaan kysyntä kohtuuhintaisille asunnoille on suurta. Erityisesti nuorten, ylivelkaantuneiden, yksinasuvien ja lapsiperheiden vaikeaa tilannetta kuvailtiin lausunnoissa. Yhdistettynä muihin sosiaaliturvan leikkauksiin liian matalat rajat lisäävät tarvetta hyvinvointialueiden toimeenpanemiin täydentävään ja ehkäisevään

toimeentulotukeen. Joissakin lausunnoissa nähtiin suurten kaupunkien osalta tarve eri asuinalueiden eriäviin asumismenojen rajoihin, jotta vältettäisiin segregatiokehitys.

Joissakin lausunnoissa seitsemän viikon lausuntoaika nähtiin liian lyhyenä kesäaika huomioiden. Yhdessä lausunnossa ehdotettiin asetuksen tarkentamista siten, että Kansaneläkelaitos voisi soveltaa uusia rajoja jo ennen vuodenvaihdetta antaessaan päätöksiä vuotta 2025 koskien.

Jatkovalmistelu

Jatkovalmistelussa asetukselle ehdotettava voimaantuloaika on muutettu 1.1.2025 sijasta 1.12.2024, jotta Kansaneläkelaitos voisi antaessaan joulukuussa 2024 päätöksiä tammikuun 2025 perustoimeentulotuesta huomioida uudet hyväksyttävien asumismenojen rajat. Näin niissä toimeentulotukiratkaisuissa, jotka koskevat oikeutta tammikuun toimeentulotukeen, huomioitavat asumismenojen rajat eivät olisi riippuvaisia siitä, ratkaiseeko Kansaneläkelaitos hakemuksen joului- vai tammikuun puolella. Päätöksiä tammikuun toimeentulotuesta annetaan paljon jo joulukuussa.

Asumismenojen hyväksyttävien rajojen asettamisen osalta saatu lausuntopalaute on tärkeää huomioida parhaillaan käynnissä olevassa, hallitusohjelmakirjauksiin perustuvassa toimeentulotukilain kokonaisuudistuksen valmistelutyössä. Ensi vuodeksi annettavien hyväksyttävien asumismenojen rajojen osalta jatkovalmistelussa on päädytty pitäytymään lausunnoilla olleissa kuntakohtaisissa rajoissa, jotka pohjautuvat 1.4.-31.12.2024 asetettuihin hyväksyttävien kuntakohtaisten rajoihin ja niihin tämän muistion kohdassa 3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset kuvattuihin muutoksiin.

Lisäksi jatkovalmistelussa asetuksen liitteestä on poistettu Pertunmaan kunta, koska se lakkaa ja yhdistyy Mäntyharjun kuntaan 1.1.2025.

6 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulee voimaan 1.12.2024. Vuoden 2024 joulukuuta koskevan toimeentulotuen osalta sovellettaisiin kuitenkin asetuksen voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä, ja uusia kuntakohtaisia rajoja sovellettaisiin vasta tammikuuta 2025 koskevaan toimeentulotukeen.

7 Esitys

Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n ja liitteen muuttamisesta.